

มหันตภัยจากหอยสองฝาต่างถิ่น

จุฬามาศ จิวลักษณ์

กลุ่มงานวิจัยความหลากหลายทางชีวภาพสัตว์น้ำจืด

สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรประมงน้ำจืด

สำนักวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด กรมประมง

หอยสองฝาต่างถิ่นนับว่าเป็นสิ่งมีชีวิตที่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่เพื่อนร่วมระบบนิเวศ เนื่องจากมีการแพร่ขยายจำนวนได้อย่างรวดเร็ว และสามารถเกาะได้บนทุกพื้นผิว ไม่เว้นแม้แต่เพื่อนสัตว์ชนิดอื่น อย่างเช่น กุ้งมังกร หรือหอยกาบ เป็นต้น หอยสองฝาที่กล่าวถึงเป็นหอยตระกูลหอยแมลงภู่ หอยสองฝาที่พบระบาดมากในทวีปอเมริกาเหนือ ได้แก่หอยม้าลาย (Zebra Mussel: *Dreissena polymorpha*) ซึ่งมีจำนวนมากจนอุดตันระบบท่อระบายน้ำ ก่อให้เกิดความเสียหายไปทั่ว หอยม้าลายตัวเมียสามารถผลิตไข่ได้ 30,000 – 1,000,000 ฟองต่อปี สำหรับประเทศไทยพบว่ามีการแพร่ระบาดของหอยแมลงภู่อีกชนิดหนึ่งที่มีขนาดเล็กแต่แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็ว มีชื่อว่า *Mytilopsis adamsi* โดยมีรายงานว่าพบทางภาคใต้ของประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2544 (Sweennen *et al.*, 2001) ปัจจุบันมีการกระจายทั่วไปในทะเลสาบสงขลา และปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยสันนิษฐานว่าติดมากับน้ำอับเฉาจากเรือต่างชาติที่เข้ามาในน่านน้ำไทย หอยชนิดนี้เป็นหอยสองฝาต่างถิ่นที่มีถิ่นกำเนิดจากชายฝั่งทะเลแปซิฟิกด้านตะวันตกของอเมริกากลาง ลักษณะคล้ายหอยแมลงภู่ เปลือกมีสีหลากหลายตั้งแต่สีดำจนกระทั่งสีจาง มีขนาดเปลือกโตเต็มที่ 25 มิลลิเมตร เปลือกบาง ฝาทั้งสองด้านมีขนาดไม่เท่ากัน ฝาขวามีขนาดใหญ่กว่าฝาซ้าย มักอยู่รวมเป็นกลุ่มก้อน มีรายงานว่าสามารถอาศัยอยู่ในน้ำที่มีความเค็ม 6 – 31 ppt เป็นหอยที่มีไข่ตก (จำนวนมากกว่า 10,000 ฟอง) โตเร็วและมีการเจริญพันธุ์เร็ว หลังจากที่ไข่และสปERMผสมในมวลน้ำ มันจะล่องลอยในน้ำในช่วงเวลา 1 วันและจะจมลงเพื่อยึดเกาะกับวัสดุ ตัวอ่อนสามารถพัฒนาเป็นตัวเต็มวัยและพร้อมผสมพันธุ์ได้หลังจากอายุได้ 1 เดือน ภายใน 6 เดือนหอยจะมีขนาดโตเต็มที่ หอยชนิดนี้มีอายุขัยโดยเฉลี่ย 12-13 เดือน มากที่สุด 20 เดือน จากการที่มันสามารถยึดเกาะกับวัสดุได้ทุกพื้นผิว นับตั้งแต่รากต้นไม้ กระป๋อง เชือก อวน สัตว์เปลือกแข็ง ซีเมนต์ และอื่นๆ ทำให้มันกลายเป็นสิ่งมีชีวิตชนิดเดียวที่อาศัยอยู่ได้ในบริเวณดังกล่าว โดยที่สัตว์เกาะติดอื่นๆจะสูญหายไปอย่างสิ้นเชิง ในปัจจุบันยังไม่มีวิธีกำจัดหอยดังกล่าวอย่างได้ผล (Wangkulangkul and Lheknim, 2008) นอกจากนี้มีรายงานเกี่ยวกับผลกระทบของหอยแมลงภู่ *Mytilopsis trautwineana* กับการเพาะเลี้ยงกุ้งขาว *Litopenaeus vannamei* ในประเทศโคลัมเบีย พบว่าในฟาร์มที่มีหอยแมลงภู่ *Mytilopsis trautwineana* หนาแน่นทำให้ผลผลิตกุ้งลดลง ประมาณ ร้อยละ 15 สาเหตุจากการที่หอยแมลงภู่ซึ่งเป็นพวกกรองอาหารจากน้ำส่งผลให้น้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งใสขึ้น ศัตรูกุ้งจึงจับกุ้งกินได้

ง่ายขึ้น และจากการที่น้ำใสขึ้นทำให้กุ้งมีสีซีดลง เป็นผลให้มูลค่าในทางการค้าลดลงด้วย (Elsevier, 2008)

ดังนั้นจึงควรจะต้องมีการเฝ้าระวัง ติดตามการแพร่กระจาย รวมทั้งให้ความรู้แก่ประชาชน ให้มีความตระหนักถึงอันตรายของหอยสองฝาต่างถิ่น ซึ่งแม้จะมีขนาดเล็ก แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากเจ้าตัวเล็กสองฝานี้ไม่ได้เล็กตามขนาดตัวของมันเลย

เอกสารอ้างอิง

Elsevier, B.V. 2008. Density-dependent effects of a new invasive false mussel, *Mytilopsis trautwineana* (Tryon, 1866), on shrimp, *Litopenaeus vannamei* (Boone, 1931), aquaculture in Columbia. *Aquaculture*. Vol 281, Issues 1-4, p 34-42.

Wangkulangkul, K. and V. Lheknim. 2008. The occurrence of an invasive alien mussel *Mytilopsis adamsi* Morrison, 1946 (Bivalvia: Dreissenidae) in estuaries and lagoons of the lower south of the Gulf of Thailand with comments on their establishment. *Aquatic Invasions*. Vol. 3, Issue 3: 325-330.

Swennen, C., R.G. Moolenbeek., N. Ruttanadukul, H. Hobbelink, H. Dekker and S. Hajisamae. 2001. The Molluscs of the Southern Gulf of Thailand. *Thai Studies in Biodiversity*, Bangkok. 4: 1-120.